

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ

الَّذِي خَلَقَ

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

دانشگاه فردوسی مشهد
دانشکده علوم اداری و اقتصادی
گروه اقتصاد

تأثیر حمایت از تأمین حقوق مالکیت فکری بر رشد اقتصادی

مؤلف:

سارا صمدی

ارائه شده جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
در رشته اقتصاد گرایش علوم اقتصادی

استاد راهنما:

دکتر مهدی خداپرست

اساتید مشاور:

دکتر محمود هوشمند

دکتر مصطفی سلیمی فر

شهریور ۱۳۸۸

تقدیم به پدر آسمانیم
مادر مهربانم
همسر عزیزم
و برادران بزرگوایم

تقدیر و تشکر:

سپاس یگانه‌ای را که مهربانی‌اش جانشین تمام نداشتن‌هایم بود، هم او که در هر لحظه‌ای که فراخواندمش پاسخ داد و هرگز در رنج‌ها تنه‌ایم نگذاشت و یاریم کرد تا این راه را به پایان برسانم. مراتب سپاس خود را به استادان دانشمند و اندیشمندی که در طول دوران تحصیل مرا مورد لطف خود قرار داده و از دانش خویش بهره‌مند ساختند تقدیم می‌دارم.

از استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر خداپرست که همواره از راهنمایی‌های علمی و معنوی ایشان و از الطاف بی‌دریغ و همیشگی‌شان بهره‌جسته‌ام سپاسگزار می‌کنم.

از اساتید گرانقدرم جناب آقای دکتر هوشمند و جناب آقای دکتر سلیمی‌فر که در کمال بزرگواری همواره مرا مورد لطف و مهربانی خویش قرار داده‌اند سپاسگزار می‌کنم.

از اساتید گرانقدرم آقایان دکتر فلاحی، دکتر لطفعلی پور، دکتر مهدوی عادل، دکتر سیفی، دکتر محمد جواد رزمی، دکتر ناجی، دکتر بحرینی، دکتر مصطفوی، دکتر قوامی، دکتر صباحی، آقای لطفی و آقای تحصیلی تشکر و قدردانی می‌کنم و یاد و خاطره‌ی استاد بزرگوار و معلم اخلاق زنده یاد آقای دکتر سید علی اکبر رزمی که در دوران تحصیل افتخار شاگردی ایشان را داشته‌ام، گرامی می‌دارم.

آنچه نه انکارپذیر است و نه فراموش‌شدنی، محبت، بزرگواری و تلاش دو شمع پرفروغ زندگی، پدر آسمانی و مادر مهربانم است که زمینه‌ی رشد و شکوفایی اندیشه‌ام را فراهم نمودند و همچنین از پدر گرامی‌ام آقای غلامرضا آریانا و مادر عزیزم که همواره در کنار من بوده‌اند به خاطر همه مهربانی و محبت‌شان بسیار سپاسگزارم. نیاز من بوسیدن دست‌های سخاوتمند آنهاست. رخصت می‌خواهم که در پیشگاه مهربان آنها بنشینم، زانو بزنم و بگویم تمام آنچه که بودم، هستم و خواهم بود، همه و همه مدیون شماست.

از چشمه‌ی جوشان مهر، همسر مهربانم آقای امیر آریانا که همراهی ایشان بهترین انگیزه‌ی ادامه‌ی این راه برای من بوده است و از برادران بزرگوارم رضا، رامین، علی و آرمین و خواهران نازنینم سمانه و بهاره که همواره مرا مورد پشتیبانی و مهربانی خویش قرار داده‌اند از صمیم قلب سپاسگزارم.

در پایان، صمیمانه و خالصانه از درگاه خداوند لایزال خواهشمندم به رغم ناتوانیم از ابراز سپاس و قدردانی از یک عمر تلاش دلسوزانه و صادقانه‌ی پدر مهربانم، روح آسمانی و پاک او را قرین رحمت حضرتش بفرماید.

سارا صمدی

شهریورماه ۱۳۸۸

چکیده:

در سال‌های اخیر تأمین حمایت از حقوق مالکیت فکری اهمیت بیشتری پیدا کرده است. حقوق مالکیت فکری را می‌توان حقوق قانونی ناشی از فعالیت‌های فکری در زمینه‌های صنعتی، علمی، ادبی و هنری دانست. امروزه بسیاری از کشورها در جستجوی اطلاعات عملی برای چگونگی استفاده از مالکیت فکری برای ارتقای رشد اقتصادی خود هستند. این تحقیق بررسی ابعاد این تأثیر را از منظر مخارج تحقیق و توسعه و تعداد محققین نشان می‌دهد. در این تحقیق به روش داده‌های ترکیبی (پانل) تأثیر حمایت از تأمین حقوق مالکیت فکری به دو صورت مستقیم و غیر مستقیم بر رشد اقتصادی برای نمونه‌ای شامل ۳۵ کشور بین سال‌های ۱۹۸۵-۲۰۰۵ برآورد شده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که حمایت از تأمین حقوق مالکیت فکری به‌طور مستقیم تأثیر مثبتی بر رشد اقتصادی دارد و به‌طور غیر مستقیم از طریق R&D و تعداد محققان نیز تأثیرگذاری مالکیت فکری بر رشد اقتصادی مثبت و معنی‌دار است.

واژگان کلیدی:

حقوق مالکیت فکری، رشد اقتصادی، سازمان جهانی حقوق مالکیت فکری، داده‌های ترکیبی (پانل).

فهرست مطالب

۶	فصل اول: کلیات تحقیق
۷	۱-۱ مقدمه
۸	۲-۱ مسأله‌ی اصلی تحقیق
۸	۳-۱ تشریح و بیان موضوع
۱۰	۴-۱ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق
۱۲	۵-۱ فرضیه‌های تحقیق
۱۲	۶-۱ اهداف اساسی از انجام تحقیق
۱۲	۷-۱ روش انجام پژوهش
۱۲	۱-۷-۱ روش انجام تحقیق
۱۴	۲-۷-۱ روش‌های گردآوری اطلاعات
۱۵	۳-۷-۱ قلمرو زمانی تحقیق
۱۵	۴-۷-۱ قلمرو مکانی تحقیق
۱۵	۵-۷-۱ جامعه آماری
۱۵	۶-۷-۱ روش‌های مورد نظر برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و آزمون فرضیه‌ها
۱۵	۸-۱ تعریف واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی تحقیق
۱۶	۹-۱ محدودیت‌های تحقیق
۱۷	۱۰-۱ نوآوری تحقیق
۱۸	فصل دوم: مبانی نظری تحقیق
۱۹	۱-۲ مقدمه
۲۰	۲-۲ تعریف مالکیت فکری
۲۰	۳-۲ اصطلاح حقوق مالکیت فکری

- ۴-۲ پیامدهای عدم وجود حمایت از حقوق مالکیت فکری..... ۲۴
- ۵-۲ مزایای ایجاد نظام حقوقی مالکیت فکری..... ۲۶
- ۶-۲ ثبت اختراع..... ۲۷
- ۷-۲ ضرورت توسعه و مدیریت امتیاز آی پی..... ۲۸
- ۸-۲ تجاری سازی تحقیق..... ۲۹
- ۱-۸-۲ جایگاه تجاری سازی در فرایند نوآوری..... ۳۰
- ۲-۸-۲ روش های تجاری سازی..... ۳۰
- ۳-۸-۲ مراحل تجاری سازی تحقیق..... ۳۲
- ۴-۸-۲ تجاری سازی و انتخاب دقیق پروژه..... ۳۳
- ۹-۹ سازمان جهانی مالکیت فکری..... ۳۴
- ۱۰-۲ وضعیت مالکیت فکری در جهان..... ۳۵
- ۱۱-۲ وضعیت مالکیت فکری در ایران..... ۳۶
- ۱-۱۱-۲ پیشینه مالکیت فکری در ایران..... ۳۶
- ۲-۱۱-۲ مراکز مرتبط با مالکیت فکری..... ۳۸
- ۳-۱۱-۲ آسیب شناسی وضعیت مالکیت فکری ایران..... ۳۹
- ۱۲-۲ موافقتنامه‌ی تریپس، سازمان تجارت جهانی و مالکیت فکری..... ۴۱
- ۱-۱۲-۲ ویژگی‌های موافقتنامه‌ی تریپس..... ۴۱
- ۱۳-۲ جایگاه مالکیت فکری در الگوهای رشد اقتصادی..... ۴۳

۵۳ فصل سوم: بررسی مطالعات پیشینان.....

- ۱-۳ مقدمه..... ۵۴
- ۲-۳ دیدگاه‌های مختلف در مورد مالکیت فکری..... ۵۵
- ۱-۲-۳ دیدگاه مخالفان..... ۵۵
- ۲-۲-۳ دیدگاه مدافعان..... ۵۶

۵۷ ۳-۲-۳ دیدگاه مشروط
۵۹ ۳-۳ مروری بر مطالعات انجام شده
۵۹ ۱-۳-۳ مطالعات انجام شده‌ی داخلی
۶۳ ۲-۳-۳ مطالعات انجام شده‌ی خارجی

۸۰ فصل چهارم: روش تحقیق

۸۱ ۱-۴ مقدمه
۸۲ ۲-۴ روش تحقیق
۸۷ ۳-۴ تعیین مدل تحقیق
۹۰ ۴-۴ جامعه‌ی آماری و متغیرهای آماری
۹۴ ۵-۴ منابع آماری و معیار انتخاب کشورهای حاضر در نمونه
۹۵ ۶-۴ نحوه‌ی کاربرد داده‌ها

۹۶ فصل پنجم: نتایج و رهنمودهای تحقیق

۹۷ ۱-۵ مقدمه
۹۸ ۲-۵ فرضیه‌های تحقیق
۹۸ ۳-۵ آزمون فرضیه‌های تحقیق
۹۹ ۱-۳-۵ آزمون فرضیه‌ی اول
۱۰۱ ۲-۳-۵ آزمون فرضیه‌ی دوم
۱۰۵ ۳-۳-۵ آزمون فرضیه‌ی سوم
۱۰۹ ۴-۵ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۱۰ ۵-۵ پیشنهادات
۱۱۳ منابع و مآخذ
۱۱۹ پیوست‌ها

فهرست جدول‌ها

- جدول ۱-۲: ویژگی‌های انواع مالکیت فکری..... ۳۶
- جدول ۱-۴: متغیرهای آماری مورد استفاده در تحقیق..... ۹۱
- جدول ۱-۵: نتایج برآوردی فرضیه‌ی اول به روش داده‌های تابلویی، متغیر وابسته (GRY)..... ۱۰۰
- جدول ۲-۵: نتایج برآوردی فرضیه‌ی دوم به روش داده‌های تابلویی، متغیر وابسته (GRY)..... ۱۰۲
- جدول ۳-۵: نتایج برآوردی فرضیه‌ی دوم به روش داده‌های تابلویی، متغیر وابسته (LR)..... ۱۰۴
- جدول ۴-۵: نتایج برآوردی فرضیه‌ی سوم به روش داده‌های تابلویی، متغیر وابسته (GRY).... ۱۰۶
- جدول ۵-۵: نتایج برآوردی فرضیه‌ی سوم به روش داده‌های تابلویی، متغیر وابسته (LRD)..... ۱۰۸

فهرست شکل‌ها

- شکل ۱-۲: پویایی‌های نرخ رشد سرمایه در شکل عمومی الگو ۴۹
- شکل ۲-۲: پویایی‌های نرخ رشد دانش در شکل عمومی الگو ۵۰
- شکل ۳-۲: پویایی‌های نرخ رشد سرمایه و دانش با فرض $\beta + \theta = 1$ ۵۱
- شکل ۴-۲: پویایی‌های نرخ رشد سرمایه و دانش با فرض $\beta + \theta = 1$ و $n = 0$ ۵۲
- شکل ۱-۴: تأثیر مستقیم و غیر مستقیم حقوق مالکیت فکری بر رشد اقتصادی ۸۸

فصل اول

کلیات تحقیق

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

تأمین حقوق مالکیت فکری ابزار مناسبی برای حفظ حقوق شرکت‌ها از تعدی دیگران به حریم خصوصی بهره‌برداری از نوآوری‌هایی است که شرکت‌ها و مؤسسات ایجاد کرده‌اند. این امر محرک و انگیزه‌ای برای ابداع و نوآوری‌ها است. حقوق مالکیت فکری، به شرکت‌ها اجازه می‌دهد، جهت جذب سرمایه، بدون ترس از کپی برداری از نوآوری‌شان، با شرکت‌ها یا افراد تجاری و سرمایه‌گذاران به مذاکره بپردازند و محصول جدیدشان را به بازار ارائه دهند.

سرمایه‌ی یک پژوهشگر در واقع فکر او است. یک پژوهشگر نیاز به ضمانت اجرایی در مورد بازگشت سهم سرمایه‌ی فکری خود دارد. آنچه کشورهای پیشرفته را در راه رسیدن به اهداف علمی و تولیدی کمک کرده، ارائه‌ی تعریف دقیق و مشخص از سرمایه‌گذاری فکری، معنوی و مادی است. زیرا معرفی رابطه‌ی اقتصادی مشخص و مدون بین تولیدکننده‌ی دانش و بهره‌بردار از آن در پرتو قوانین حمایت‌کننده از هر دو گروه؛ منجر به تشویق هر دو در سرمایه‌گذاری می‌گردد.

امروزه این قوانین محدود به کشورها نبوده و در سطح بین‌المللی نیز توافقی‌هایی در این زمینه وجود دارد که در نهایت به شرکت‌های ممالک متعدد در اجرای پروژه‌های گوناگون منجر شده است. در واقع پذیرش قوانین تأمین حقوق مالکیت فکری توسط کشورهای مختلف موجب آرامش خاطر و ایجاد انگیزه برای همکاری علمی پژوهشگران ممالک مختلف می‌شود.

حقوق مالکیت فکری جزو حقوق خصوصی است که از یک طرف هدف آن محترم شمردن حقوق پدید آورنده و از طرف دیگر حمایت اقتصادی- اجتماعی از اثر اوست که مورد احتیاج و نیاز جامعه‌ی بشری است. به تعبیر دیگر هدف آن احترام به حقوق معنوی یا اخلاقی و حقوق مادی یا مالی مؤلف است.

مالکیت فکری که مشتمل بر مالکیت صنعتی و مالکیت ادبی- هنری است به اندازه‌ای حائز اهمیت است که کشورها علاوه بر قوانین داخلی خود برای حمایت از آن در سطح بین‌المللی قراردادهای متعددی را امضا کرده و به مرحله‌ی اجرا درآورده‌اند.

۲-۱ مسأله اصلی تحقیق

این تحقیق بر آن است که تأثیر حمایت از تأمین حقوق مالکیت فکری را بر رشد اقتصادی، مورد بررسی قرار دهد.

۳-۱ تشریح و بیان موضوع

واژه‌ی مالکیت فکری که در ادبیات امروزی تحت عنوان مالکیت معنوی یا فکری نیز به کار می‌رود، نتیجه و محصول آن مجموعه فعالیت خلاق و ذهنی انسان است که دارای ارزش تجاری می‌باشد. این فعالیت، نوعی دارایی یا سرمایه محسوب شده و قابل تملک، خرید و فروش، واگذاری، تبادل و حتی اهدا می‌باشد. لذا در اکثر مؤسسات فعال و خلاق، باعث افزایش و جذب سرمایه می‌شود. از سوی دیگر، زمان و تلاش صرف شده برای ایجاد یک سرمایه یا دارایی فکری، نوعی سرمایه‌گذاری است که حفاظت و حمایت از آن دارای اهمیت ویژه‌ای می‌باشد (نوروزیان، ۱۳۸۴ الف: ۸-۱). با وجود مالکیت فکری، صاحب اثر می‌تواند از منافع و شکل خاصی از فعالیت یا اندیشه‌ی ابراز شده‌ی خود به‌طور انحصاری استفاده نماید (اسمعیل زاده، ابراهیمی پور و دهنویه، ۱۳۸۳: ۹۱). پیشرفت و رفاه بشر وابسته به ظرفیت خلاقیت او در حوزه‌های فناوری و فرهنگ است و محافظت قانونی از خلاقیت‌ها مشوق سرمایه‌گذاری بیشتر است که به نوآوری‌های بیشتر می‌انجامد. این نظام با بیان قانونی حقوق معنوی و اقتصادی افراد خلاق در ارتباط با آنچه

که خلق می‌کنند و حقوق عموم برای دسترسی به دستاورد این افراد و همچنین توسعه و ترویج خلاقیت‌ها و گسترش و کاربردی کردن نتایج آن‌ها به تشویق تجارت منصفانه تأکید دارد (فدایی و کاراندیش، ۱۳۸۵: ۱۳۰-۱۱۱). محصولات، خدمات، فرآیندها و سیستم‌های جدید بیشتر ناشی از نوآوری هستند و نوآوری محرک اولیه‌ی رشد اقتصادی است. اهمیت آن هنگامی که ما از اقتصاد منابع محور به سمت مدیریت و اقتصاد دانش محور حرکت می‌کنیم، رو به افزایش می‌گذارد. تحقیقات پیشرو، دانش جدید و اختراعات منبع مهمی برای تغذیه‌ی اقتصاد نوآوری هستند و تجاری سازی فرآیندی است که این نوآوری‌ها را از آزمایشگاه به بازار می‌آورد. یکی از انگیزه‌های مهم و اصولی برای گسترش امر تحقیق و توسعه و بهره‌برداری از نتایج سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در تحقیق و توسعه، رعایت حق مالکیت فکری و ایجاد نظام مالکیت فکری می‌باشد. اگر حمایت‌های قانونی مالکیت فکری وجود نداشته باشد، دیگران می‌توانند نوآوری را به راحتی کپی کرده و محصول نوآوری را به قیمت پایین به بازار عرضه نمایند و در نتیجه انگیزه‌ی تحقیق و توسعه کاهش می‌یابد. به علاوه ناکامی محققین در این امر، کاهنده‌ی رقابت‌های علمی بوده و به تبع آن تولید دانش و نوآوری و رشد اقتصادی کاهنده خواهد بود (سنگی و عبدلی: ۱۱-۱) و توجه به آن فزاینده‌ی تولید دانش و نوآوری‌های جدید بوده و رشد اقتصادی را افزایش می‌دهد. به طور کلی ساختار و نظام مالکیت فکری، متشکل از یک فرآیند پویا و مستمری است که در هسته‌ی مرکزی آن چهار مؤلفه‌ی اصلی ایجاد، ثبت، حمایت و تجاری‌سازی قرار دارد. هر یک از این مؤلفه‌ها در ارتباط با پیدایش و خلق ایده و فکر نو در زمینه‌های مختلف علمی، پژوهشی، صنعتی، فناوری تا عملی ساختن ایده و تجسم بخشیدن عینی آن و تولید محصول و سپس ورود آن به بازار و چگونگی تجاری‌سازی آن و در نهایت حمایت و حراست از حقوق مادی و معنوی آن معنی و مفهوم پیدا می‌کند. وجود یک سیستم کارآمد حامی و پشتیبان برای مالکیت فکری می‌تواند نهضتی فراگیر و رو به رشد در عرصه‌ی علمی، فنی و صنعتی در جوامع ایجاد کند. اگر چه بدیهی است که بسیاری از این ایده‌ها ممکن است در کوتاه مدت چهره و نمود واقعی و عینی در قالب نوآوری یا اختراع و ابتکار و حتی محصول نگینند، اما در نهایت می‌توانند به رشد

خلاقیت و افزایش فعالیت‌های ذهنی و ابداعی افراد جامعه کمک نمایند (نوروزیان، ۱۳۸۴ الف: ۸-۱).

۴-۱ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

نگاهی به روند توسعه و پیشرفت علمی، صنعتی کشورهای توسعه‌یافته و برخی از کشورهای در حال توسعه، نشان می‌دهد که پرداختن به نقش و اهمیت مالکیت فکری تا چه حد در افزایش اختراعات، ابتکارات و نوآوری‌ها و در نهایت پیشرفت و توسعه فناوری این کشورها مؤثر بوده است (نوروزیان، ۱۳۸۴ ب: ۵-۱).

اغلب کشورها به دو دلیل اصلی، قوانینی را جهت حمایت از مالکیت‌های فکری تدوین کرده‌اند. دلیل اول بیان وضعیت و حقوق اقتصادی و اخلاقی مخترعان در اختراعاتشان و نیز حقوق عامه‌ی مردم در دستیابی به آن اختراعات است، دلیل دوم ارتقای خلاقیت و کاربرد نتایج آن و نیز تشویق مشارکت مردم در توسعه اجتماعی و اقتصادی است (نایب زاده، ۱۳۸۶: ۱۳-۱). حمایت از حقوق مالکیت فکری نه تنها در تشویق خلاقیت و نوآوری داخلی نقشی اساسی دارد، بلکه یکی از شرایط لازم برای مرآده با دنیای خارج است و سرمایه‌گذاران خارجی ترجیح می‌دهند در کشوری فعالیت کنند که حقوق مالکیت فکری آن‌ها را رعایت کند (بزرگی، ۱۳۸۳: ۵۷۷-۵۴۳). گرایش به حفظ حقوق مالکیت فکری، اکنون یک عامل تمییز دهنده بین کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته است (اسمعیل زاده، ابراهیمی پور و دهنویه، ۱۳۸۳: ۹۳). در حال حاضر حجم وسیعی از صادرات کشورهای صنعتی را دارایی‌ها یا مالکیت فکری آن‌ها تشکیل می‌دهد. مالکیت فکری یک امتیاز مهم اقتصادی است که ارزش آن می‌تواند با سیاست‌های راهبردی و فعال افزایش یابد (خدایاریان و جهانگرد، ۱۳۸۴: ۴۲-۱۵). ما اکنون در دوره‌ای قرار گرفته‌ایم که در آن دارایی‌های ناملموس از جمله سرمایه‌های انسانی و مالکیت فکری، معمولاً ارزشمندترین عناصر در اقتصاد ملی و منطقه‌ای به شمار می‌روند. بسیاری از کشورها در جستجوی اطلاعات عملی برای چگونگی استفاده از مالکیت فکری برای ارتقای رشد اقتصادی خود هستند. مالکیت

فکری (از جمله اختراعات، علائم تجاری، اسرار تجاری، طرح‌های صنعتی، علائم جغرافیایی و حق‌کپی) یک امتیاز و سرمایه‌ی اقتصادی، مانند دیگر انواع مالکیت‌هاست و به دامنه‌ی حقوقی-اجرایی اشاره دارد که از تولیدات فکری از طریق جلوگیری از کپی کردن یا استفاده از آن تولید، محافظت می‌کند و در نتیجه مزیت رقابتی را فراهم یا در بازار ایجاد انحصار می‌نماید. مالکیت فکری سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه و فرآیند نوآوری را سود ده و اقتصادی می‌نماید. بدون حقوق مالکیت فکری، نوآوری برای استفاده در دسترس همگان می‌باشد و صاحب نوآوری، فرصت تجاری سازی نمی‌یابد (سنگی و عبدلی: ۱۱-۱). اختراعات و پروژه‌ها بدون سرمایه‌گذاری و توسعه‌ی بیشتر، به ندرت می‌توانند تجاری شوند. بدین منظور نیازهایی نظیر وقت، منابع موردنیاز و سایر هزینه‌ها باید تأمین شوند. برای محاسبه‌ی فواید اقتصادی تجاری سازی هزینه‌ی تولید نهایی یا هزینه‌ی ایجاد یک فرآیند جدید باید محاسبه گردد (اسمعیل زاده، ابراهیمی پور و دهنویه، ۱۳۸۳: ۱۰۹-۱۰۸). در داخل کشور هم حمایت از حقوق مالکیت فکری با از میان بردن خطر سرقت و تقلب یا رقابت غیرمنصفانه و در نتیجه تضمین عواید اقتصادی مشروع مخترعین و سرمایه‌گذاران و جبران هزینه‌های خلق و تولید محصولات و تکنولوژی‌های جدید باعث تشویق خلاقیت و نوآوری و در نتیجه ارتقای سطح توسعه‌ی اقتصادی و تکنولوژیک و افزایش رقابت کیفی در تولید و تجارت می‌گردد. اهمیت این امر وقتی بیشتر آشکار می‌شود که بدانیم حتی جذب تکنولوژی خارجی به ظرفیت جذب داخلی و به عبارت دیگر به برخورداری از ذخیره‌ی نیروی انسانی ماهر و سرمایه‌گذاری جدی روی تحقیق و توسعه بستگی دارد (بزرگی، ۱۳۸۳: ۵۷۷-۵۴۳).

پس مالکیت فکری می‌تواند توسعه یافته و مدیریت شود به طوری که سود اقتصادی تولید کند. این‌طور به نظر می‌رسد که با توجه به پیشرفت قابل توجه کشورها در زمینه‌ی دارایی‌های فکری و اثر آن بر رشد اقتصادی نیاز به یک بررسی همه جانبه در زمینه‌ی نقش این دارایی‌ها، حفاظت و حمایت از آن‌ها براساس میزان کارایی بهتر احساس می‌شود. بنابراین این تحقیق با توجه به فایده‌مندی این نحوه از نگرش در کشورهای پیشرفته و ضرورت کاربرد آن در سایر جوامع مانند ایران انجام خواهد شد. لازم به تذکر است که در کشور ما به مقوله‌ی مالکیت فکری تاکنون بیشتر

از جنبه‌های حقوقی پرداخته شده و سایر مباحث مطروحه در این زمینه کمتر در نظر گرفته شده است (سلامی و گودرزی، ۱۳۸۲: ۹۵-۷۳).

۵-۱ فرضیه‌های تحقیق

این تحقیق سه فرضیه‌ی اصلی دارد که به شرح ذیل است:

- حمایت از حقوق مالکیت فکری منجر به رشد اقتصادی می‌شود.
- حمایت از حقوق مالکیت فکری از طریق افزایش محققان بر رشد اقتصادی اثرگذار است.
- حمایت از حقوق مالکیت فکری از طریق مخارج تحقیق و توسعه^۱ بر رشد اقتصادی اثرگذار است.

۶-۱ اهداف اساسی از انجام تحقیق

در راستای تبیین و بررسی تأثیر حمایت از تأمین حقوق مالکیت فکری بر رشد اقتصادی این تحقیق اهداف زیر را دنبال می‌کند:

- جمع آوری و بررسی اطلاعات مربوط به نقش حمایت از حقوق مالکیت فکری در رشد اقتصادی.
- بررسی تأثیر حمایت از حقوق مالکیت فکری از طریق افزایش محققان بر رشد اقتصادی.
- بررسی تأثیر حمایت از حقوق مالکیت فکری از طریق مخارج تحقیق و توسعه بر رشد اقتصادی.

۷-۱ روش انجام پژوهش

۱-۷-۱ روش انجام تحقیق

هدف از انتخاب روش تحقیق این است که مشخص شود برای بررسی موضوعی خاص چه روش تحقیقی لازم است و چه روش و شیوه‌ای باید اتخاذ شود تا بتوان هر چه دقیق‌تر به پاسخ

^۱R&D

پرسش یا پرسش‌های مورد نظر تحقیق دست یافت. تحقیق حاضر از نظر هدف یک تحقیق کاربردی است و برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز از روش تحقیق کتابخانه‌ای- اسنادی استفاده شده است.

متغیرهای تحقیق:

- ۱- حقوق مالکیت فکری^۲: این شاخص به عنوان تقریبی از شاخص حقوق ثبت اختراع^۳ است که مقدار عددی آن در بهترین وضعیت برابر با ۵ (پنج) و در بدترین حالت برابر صفر است. چند فاکتور مانند عضویت در معاهدات حق ثبت اختراع بین المللی، مدت حمایت و مکانیزم‌های اجرایی، مقدار این شاخص را تعیین می‌کنند. این شاخص توسط پارک و گینرت^۴ تعیین شده است و آمار آن از سال (۲۰۰۵-۱۹۶۰) به صورت داده‌های پنج ساله موجود می‌باشد.
- ۲- شاخص تعداد محققین: تعداد نیروی کار خلاق و پژوهشگر که آمار آن از سال (۲۰۰۵-۱۹۸۵) مورد استفاده قرار خواهد گرفت که به عنوان تقریبی از تأمین حقوق مالکیت فکری نیروی کار به کار برده می‌شود.
- ۳- شاخص مخارج تحقیق و توسعه: درصد اعتبارات بخش تحقیق و توسعه به تولید ناخالص داخلی، به عنوان تقریبی از هزینه‌های ابداع و نوآوری‌های فنی و سرمایه‌ای به کار می‌رود.
- ۴- ارزش واردات صنایع تولیدی با تکنولوژی برتر که آمار آن از سال (۲۰۰۵-۱۹۸۵) برای کشورهای مختلف موجود می‌باشد، به عنوان تقریبی از کالاهای سرمایه‌ای و فناوری تولید (وارداتی) به کار می‌رود.
- ۵- باز بودن تجاری^۵: مقدار آن از مجموع صادرات و واردات تقسیم بر تولید ناخالص داخلی به دست می‌آید.

^۲ Intellectual Property Rights (IPR)

^۳ Patent

^۴ Park and Ginarte

^۵ openness

۶- رشد اقتصادی: کاربرد امکانات و عوامل تولیدی جامعه به نحوی که موجب رشد بالقوه و مداوم درآمد سرانه گردد.

الگوی ارائه شده در این تحقیق از فرم کلی زیر تبعیت می کند:

$$Y = a + bN + cX + U \quad (1-1)$$

Y : نرخ رشد تولید ناخالص داخلی سرانه

N : تعدادی از متغیرهای توضیحی که در مدل‌های رشد استفاده شده‌اند و عبارتند از:

- تولید ناخالص داخلی سرانه در ابتدای هر دوره ۵ ساله.

- سهم سرمایه‌گذاری که برابر است با نسبت کل سرمایه‌گذاری به تولید ناخالص داخلی

- نرخ رشد جمعیت

X : تعدادی از متغیرهای تبیینی که در این تحقیق مورد استفاده قرار می‌گیرند و عبارتند از:

- شاخص حقوق مالکیت فکری

- درصد اعتبارات بخش تحقیق و توسعه به تولید ناخالص داخلی

- تعداد محققین

- شاخص باز بودن تجاری

- واردات صنایع تولیدی با تکنولوژی برتر

U : جمله‌ی پسماند.

۱-۷-۲ روش‌های گردآوری اطلاعات

برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز تحقیق از منابع زیر استفاده شده است:

- مقالات منتشر شده در مجلات علمی، تخصصی.

- بانک‌های اطلاعاتی رایانه‌ای.

- کتاب‌های تخصصی.

- نشریات ادواری.

۱-۷-۳ قلمرو زمانی تحقیق

برای گردآوری داده‌ها در مورد متغیرهای تحقیق از داده‌های موجود در سال‌های (۱۳۸۴-۱۳۶۴) استفاده شده است.

۱-۷-۴ قلمرو مکانی تحقیق

سی و پنج کشور منتخب شامل: ایران (IR)، چین (RC)، هندوستان (IND)، اندونزی (RI)، ژاپن (J)، مالزی (MAL)، فیلیپین (RP)، سنگاپور (SGP)، کره جنوبی (ROK)، تایلند (THA)، اتریش (A)، بلژیک (B)، دانمارک (DK)، سوئیس (CH)، فنلاند (FIN)، فرانسه (F)، آلمان (D)، یونان (G)، مجارستان (H)، ایرلند (IRL)، ایتالیا (I)، هلند (NL)، لهستان (PL)، پرتغال (P)، رومانی (RO)، اسپانیا (E)، سوئد (S)، انگلستان (UK)، نروژ (N)، آمریکا (USA)، مکزیک (MEX)، شیلی (RCH)، آرژانتین (RA)، برزیل (BR) و کانادا (CDN) می‌باشد.

۱-۷-۵ جامعه آماری

شاخص‌های عنوان شده در مدل رشد و شاخص‌های R&D، IPR، تعداد محققان، واردات صنایع تولیدی با تکنولوژی برتر و باز بودن تجاری در سی و پنج کشور منتخب.

۱-۷-۶ روش‌های مورد نظر برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و آزمون فرضیه‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌های آماری و استفاده از روش اقتصادسنجی داده‌های پانل

۱-۸ تعریف واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی تحقیق

- حمایت: حفاظت از منافع مادی و معنوی حاصل از تولیدات علمی، ادبی و هنری از طریق شناسایی، به رسمیت شناختن و ایجاد قوانین مخصوص برای حفظ حقوق مالک. عمده‌ترین قوانین حمایت از دارایی‌های فکری شامل حق اختراع، قانون علامت تجاری، حق تکثیر، قانون